

РЕЦЕНЗІЯ

**доцента кафедри цивільного права та процесу
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидата юридичних наук, доцента Павлюк Наталії Михайлівни
на дисертацію Чохрій Вікторії Степанівни на тему «Адміністративно-
правові засади відповідальності за несплату аліментів», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертації. Сьогодні проблема несплати аліментів на утримання дітей є однією з найбільш актуальних у сфері захисту прав дитини, оскільки забезпечення належного матеріального утримання є необхідною умовою для її фізичного, соціального та інтелектуального розвитку. Незважаючи на наявність законодавчих механізмів адміністративної відповідальності за ухилення від сплати аліментів, значна частина боржників уникає виконання своїх обов'язків, використовуючи правові прогалини або приховуючи доходи. Вказане створює ризики для реалізації прав дитини та потребує удосконалення адміністративно-правових заходів впливу, забезпечення ефективного контролю за виконанням судових рішень і посилення механізмів відповідальності для гарантування інтересів дитини.

Окрім того, забезпечення прав дітей, зокрема їхнього належного матеріального утримання, є одним із ключових завдань держави, особливо в умовах війни, яка загострює соціально-економічні проблеми суспільства. Повномасштабна російська агресія проти України суттєво вплинула на фінансовий стан багатьох сімей, зокрема на можливість належного виконання аліментних зобов'язань. З одного боку, частина платників аліментів втратила стабільний дохід через бойові дії, внутрішнє переміщення або мобілізацію. З іншого боку, у багатьох випадках спостерігається свідоме ухилення від сплати аліментів під прикриттям воєнного стану та соціальних

труднощів. Водночас економічна нестабільність, зростання рівня бідності та психологічні наслідки війни призводять до підвищення ризиків для дітей, які залишаються без належного фінансового забезпечення.

Таким чином, дослідження адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів на утримання дітей, особливо в умовах війни, є важливим для забезпечення їхніх базових прав, зміцнення правозастосовної практики та розробки нових механізмів соціального захисту в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження відповідає науковому напрямку Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», схваленого Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 року (протокол № 5) та темі науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу «Стратегія розвитку приватного права в умовах суспільних трансформацій в Україні» (номер державної реєстрації 0124U000286, термін виконання: 2024–2028 роки). Тему дисертації включено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2021 році), розглянутого і схваленого координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України (пункт 492, 2021 рік).

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукова обґрунтованість та відповідність темі дисертації. Дисертаційна робота В. С. Чохрій є одним із перших комплексних досліджень адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів. Зокрема, ознайомлення зі змістом дисертації дозволило виокремити елементи наукової новизни у представлених авторкою положеннях, серед яких найбільшим науковим інтересом вирізняються ті, що подані вперше, а саме:

– запропоновано авторське розуміння поняття адміністративної

відповідальності за несплату аліментів;

– розроблено систему ознак адміністративної відповідальності за несплату аліментів, що відрізняють її від інших видів відповідальності;

– обґрунтовано, що адміністративно-правове регулювання відповідальності за несплату аліментів – це один із різновидів державного впливу, що спрямований і здійснюється за допомогою системи адміністративно-правових засобів, які орієнтовані на матеріальний захист прав й інтересів осіб, котрі потребують утримання;

– запропоновано авторський підхід до розуміння механізму адміністративно-правового регулювання відповідальності за несплату аліментів;

– представлено алгоритм кваліфікації проступків, пов'язаних із несплатою аліментів, який потрібно реалізувати в певному порядку.

Крім того, авторкою обґрунтовано низку положень, які набули подальшого розвитку, а також положення, які спрямовані на наукові удосконалення.

Окремої уваги заслуговують розроблені В. С. Чохрій пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, а також сучасних викликів і проблем, які наявні у сфері аліментних відносин, зокрема щодо адміністративної відповідальності за несплату аліментів.

Варто відзначити, що обґрунтованість результатів, запропонованих у дисертації, підтверджується їх належною апробацією. Зокрема, результати дисертації обговорено під час засідань кафедри цивільного права та процесу, міжнародних та всеукраїнських конференцій, круглого столу.

Основні положення та результати дисертації викладено у 13 наукових працях авторки, зокрема в 5 статтях, що опубліковані у фахових виданнях України, 1 – у науковому періодичному виданні зарубіжної країни, а також у 7 тезах доповідей на науково-практичних заходах.

Зазначене дає підстави вважати, що наукові положення, висновки та

рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості, що забезпечує їхню достовірність, та відповідають темі дисертації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути враховані та використані у: – науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальшого дослідження проблем адміністративної відповідальності за несплату аліментів та пошуку шляхів їх вирішення; – правотворчості – для удосконалення низки положень Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про виконавче провадження» та інших нормативно-правових актів, якими врегульовано притягнення до адміністративної відповідальності за несплату аліментів; – правозастосовній діяльності – у процесі практичної діяльності з питаннями кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із несплатою аліментів, застосування відповідних адміністративних стягнень, здійснення провадження у таких справах, використання зарубіжного досвіду правового регулювання адміністративної відповідальності за несплату аліментів; – освітньому процесі – як навчально-методичний матеріал для навчальних дисциплін для студентів спеціальності 081 «Право», при підготовці навчальних і робочих програм, планів семінарських робіт і практичних занять, питань контролю успішності студентів зазначеної спеціальності.

Практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджено відповідними документами, виданими Кам'янка-Бузьким районним судом у Львівській області та ПрАТ «Вищий навчальний заклад “Міжрегіональна академія управління персоналом”» (Додатки М, Н на с. 269–272 дисертації).

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Дисертація засвідчує високий рівень оволодіння авторкою матеріалом дослідження, з опануванням методології наукової діяльності.

Репрезентовані у дисертації положення й висновки отримані внаслідок особистої наукової роботи В. С. Чохрій та як результат дослідження нею емпіричних даних, наукової літератури, наукових підходів, сформованих у вітчизняній та іноземній літературі. Зокрема, інформаційною та емпіричною базою дослідження стали нормативні документи, судова практика, статистичні дані, матеріали, опубліковані в періодичних виданнях та мережі Інтернет, а також проведене опитування 322 респондентів щодо адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів.

Поставлені в дисертації наукові завдання реалізовані на високому науковому рівні відповідно до мети дослідження, яка полягала у комплексному аналізі адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів. Водночас поставлені завдання взаємопов'язані з структурою дисертаційного дослідження, яка характеризується логічною побудовою, та послідовністю викладення наукового матеріалу.

Для досягнення мети і вирішення завдань дослідження, забезпечення достовірності результатів і висновків В. С. Чохрій використовувала філософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи дослідження, а саме: діалектичний, історико-правовий, герменевтичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, функціональний, статистичний та соціологічний, аналізу і синтезу, метод аналогії тощо.

Характеристика основних положень дисертації. Перш за все, варто відзначити, що структура й обсяг дисертаційної роботи зумовлені метою, завданнями і предметом дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (295 найменувань), додатків. Повний обсяг дисертації становить 272 сторінки.

У вступі дисертації зазначено про актуальність теми дослідження, відображено зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено її мету й завдання, об'єкт і предмет, а також методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення

одержаних результатів роботи, зазначено про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дисертації.

Загалом у першому розділі дисертації «Загальнотеоретичні аспекти адміністративної відповідальності за несплату аліментів» сформовано генезу адміністративної відповідальності за несплату аліментів, з'ясовано поняття, ознаки і функції адміністративної відповідальності за несплату аліментів, визначено соціальні чинники, що впливають на вчинення адміністративних правопорушень щодо несплати аліментів, та окреслити шляхи їх усунення.

У другому розділі «Адміністративно-процесуальна характеристика відповідальності за несплату аліментів» дисертаційного дослідження проаналізовано адміністративно-правове регулювання відповідальності за несплату аліментів і механізм його реалізації, розкрито правову природу й систему адміністративних правопорушень щодо несплати аліментів, охарактеризовано суб'єктів адміністративної відповідальності за несплату аліментів, розкрито кваліфікацію адміністративних правопорушень щодо несплати аліментів, висвітлено стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з несплатою аліментів, розглянуто адміністративні стягнення за несплату аліментів та порядок їх застосування.

Третій розділ дисертації «Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання відповідальності за несплату аліментів» присвячено узагальненню зарубіжного досвіду правового регулювання адміністративної відповідальності за несплату аліментів, а також виявленню правових проблем розвитку адміністративного законодавства України щодо відповідальності за несплату аліментів та окресленню шляхів їх усунення.

Варто відзначити, що кожен із розділів дисертаційної роботи завершується обґрунтованими висновками.

На основі аналізу адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів у дисертації вирішено завдання наукового дослідження і запропоновано рекомендації науково-теоретичного й законодавчого змісту,

що дозволило авторці зробити низку розгорнутих загальних висновків. Водночас В. С. Чохрій, з урахуванням зарубіжного досвіду, а також сучасних викликів і проблем, які наявні у сфері аліментних відносин, зокрема щодо адміністративної відповідальності за несплату аліментів, сформувала авторські пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, які вирізняються актуальністю відповідно до умов сьогодення.

Зауваження та рекомендації до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення рецензованої дисертації В. С. Чохрій, потрібно зважити на те, що деякі її положення потребують додаткового обґрунтування або часткового уточнення під час публічного захисту, зокрема:

1. На с. 42 дисертації йдеться про те, що «за невиконання обов'язку щодо сплати аліментів встановлено кримінальну й адміністративну відповідальність, пеню, штрафи та чимало тимчасових обмежувальних заходів». Зокрема, під час публічного захисту варто було б конкретизувати які саме тимчасові обмежувальні заходи, на думку дисертантки, застосовуються до неплательника аліментів та чи можна їх віднести до засобів адміністративної відповідальності?

2. На с. 140 дисертації авторкою зазначено, що окремими законами України передбачено позбавлення права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю у разі наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини. До таких дисертантка відносить закони України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про прокуратуру», «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», «Про Державне бюро розслідувань». Відтак незрозуміло, який розмір заборгованості зі сплати аліментів спричиняє накладення санкцій на осіб-боржників, визначених цими законами? Які саме санкції застосовуються

до особи, що має заборгованість зі сплати аліментів на утримання дитини, відповідно до зазначених законів?

3. У дисертації авторка зауважує, що «проблема складності притягнення неплатника аліментів (боржника) до виконання ним суспільно корисних робіт, які є адміністративним стягненням, потребує якнайшвидшого вирішення. Адже вона призводить до виникнення заборгованості перед особами, яким відповідно до закону належить отримання аліментів. Більшість із цих осіб – це діти, права яких у такому разі порушуються, що відповідно впливає на їхній добробут». Тому, з урахуванням зазначеного, вона серед іншого пропонує «надати можливість частіше ніж раз у шість місяців застосовувати стягнення у вигляді притягнення боржника до адміністративної відповідальності за повторне вчинення правопорушення» (с. 192 дисертації). Це положення потребує конкретнішої аргументації, оскільки незрозуміло як часто, на думку дисертантки, потрібно притягати боржника до адміністративної відповідальності у вигляді суспільно корисних робіт за повторне вчинення ним правопорушення щодо несплати аліментів.

Водночас варто зауважити, що наведені зауваження мають рекомендаційний характер, тому жодним чином не впливають на важливість наукової новизни та цінності дисертації, а також не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження В. С. Чохрій.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дисертація не містить текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Рецензована дисертація В. С. Чохрій на тему «Адміністративно-правові засади відповідальності за несплату аліментів», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає спеціальності 081 Право, є завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати

проведених дисертанткою досліджень. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих наукових працях, за оформленням відповідає вимогам, зокрема Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Чохрій Вікторія Степанівна, на підставі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

Доцент кафедри
цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

Наталія ПАВЛЮК

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ